

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

**СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
(МИТРОПОЛИТ ИНОКЕНТИЙ)
И ДРУГИ срещу БЪЛГАРИЯ**

(Жалби № 412/03 и № 35677/04)

РЕШЕНИЕ
(справедливо обезщетение)

СТРАСБУРГ

16 септември 2010 г.

Решението става окончателно при обстоятелствата по член 44 § 2 на Конвенцията. То може да е предмет на редакторска преработка.

По делото Светия Синод на Българската православна църква (Митрополит Инокентий) и други срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), на заседание в състав:

Пеер Лоренцен, *Председател*,

Ренате Йегер,

Карел Юнгвирт,

Райт Марусте,

Марк Вилигер,

Миряна Лазарова Трайковска,

Здравка Калайджиева, *съдии*,

и Клаудия Вестердик, *Секретар на отделението*,

в закрито заседание на 22 юни 2010 г.,

постанови следното решение, прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по две жалби срещу Република България, подадени в Съда съгласно член 34 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи ("Конвенцията"). Жалба № 412/03 е депозирана от митрополит Инокентий от името на „алтернативния синод" на Българската православна църква, едно от двете противостоящи ръководства ("организацията-жалбоподател"). Жалба № 35677/04 е депозирана от шестима души, православни вярващи, които са били наети на работа в организацията-жалбоподател.

2. В решение, постановено на 22 януари 2009 г., ("основното решение"), станало окончателно на 5 юни 2009 г., Съдът е приел, че е налице нарушение на правата на всичките жалбоподатели съгласно член 9, поради това, че „съответните разпоредби на Закона за вероизповеданията от 2002 г., които не съответстват на стандартите на Конвенцията за качество на закона и тяхното прилагане чрез крайни мерки, принуждаващи общността да се обедини под ръководството, подкрепяно от правителството, са преминали границите на всяка законна цел и са се намесили в организационната автономия на Църквата и в правата на жалбоподателите по член 9 от Конвенцията по начин, който не може да бъде приет за законен и необходим в едно демократично общество, въпреки широките възможности за преценка от страна на националните власти". Счита също, че не е повдигнат нито един отделен въпрос във връзка с жалбите на организацията-

жалбоподател по член 6 и член 1 от Протокол 1 и че не е налице нарушение на същите разпоредби по отношение на шестимата индивидуални жалбоподатели. Освен това, той не намира нарушение на член 13 по отношение на някой от жалбоподателите (вж. *Holy Synod of the Bulgarian Orthodox Church (Metropolitan Inokentiy) and Others v. Bulgaria*, № 412/03 и № 35677/04, §§ 159, 160, 169, 172, 174 и 179 и параграфи 1-4 от разпоредбите на диспозитива, 22 януари 2009 г.).

3. В своите искания по член 41 от Конвенцията, жалбоподателите претендират, между другото, да им бъдат присъдени имуществени и неимуществени вреди и разноски.

4. Тъй като въпросът за прилагането на член 41 от Конвенцията не беше готов за решаване по отношение на имуществените и неимуществените вреди, Съдът го отложи и покани правителството и жалбоподателите да предоставят в рамките на три месеца писмените си становища по този въпрос и, в частност, да известят Съда, в случай, че са стигнали до споразумение. При все това, Съдът е присъдил на жалбоподателите 8 000 евро за разноски и разходи (пак там, §§ 182, 188 и 189 и параграфи 5-7 от разпоредбите на диспозитива).

5. Както жалбоподателите, така и правителството предоставиха становища.

ПО ПРАВОТО

6. Член 41 от Конвенцията предвижда:

“Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

А. Искания, изложени от страните

1. Жалбоподателите

7. Жалбоподателите искат от Съда да разпорежи възстановяване на предишното положение, съществувало преди събитията, нарушаващи член 9 от Конвенцията. По-специално, те са формулирали следните искания:

(i) Възстановяване на организацията-жалбоподател на 107 имота, отнети от нея в резултат на действия на държавата, нарушаващи член 9 от Конвенцията, и, ако не бъде извършено такова възстановяване, да

бъде изплатено съответното парично обезщетение в размер на 678 054 000 евро;

(ii) Изплащане на 194 708 евро на шестимата индивидуални жалбоподатели по Жалба № 35677/04 за имуществени и неимуществени вреди, поради факта, че са загубили работата си, вследствие на намеса от страна на държавата във вътрешните работи на църквата;

(iii) Възстановяване на засегнатите лица на всички лични и правни документи като трудови договори, счетоводни книги и нотариални актове, които са били задържани в резултат на насилствено отнемане през 2004 г. от сградите на църквата;

(iv) Изплащане на 4 262 400 евро на организацията-жалбоподател като обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, претърпени от 121 лица (64 свещеници и 57 лица помощен персонал), загубили работата си в църквата, както се твърди, вследствие на намесата на държавата във вътрешните ѝ работи, като тези лица са жалбоподатели и по други жалби, които са висящи пред Съда (*Pantusheva and Others*, №. 40047/04 et al. и *Asenova and Others*, №. 25729/09);

(v) Изплащане на 1 000 000 евро неимуществени вреди за страдания, причинени на повече от 720 свещеници, служители и вярващи, принадлежащи към организацията-жалбоподател и за щети, нанесени на самата организация-жалбоподател. Въпросните 720 или повече лица са жалбоподатели по горепосочените дела *Pantusheva and Others* и *Asenova and Others*, които са висящи пред Съда; и

(vi) Отмяна на членове 10, 15(2), 18 и 36 от Закона за вероизповеданията и на параграфи 2 и 3 от преходните му разпоредби.

8. Жалбоподателите са представили следните аргументи в подкрепа на исканията си.

9. Те подчертават, че установеното нарушение е свързано с незаконна и необоснована намеса във вътрешната организация на Българската православна църква, както и с незаконни и самоуправни действия на прокуратурата и полицията за отстраняване на жалбоподателите от храмовете и другите имоти на църквата и поради това считат, че нищо друго освен премахване на резултата от тези действия не би представлявало спазване на закона. Поради това, контролът на организацията-жалбоподател върху храмовете и другите имоти следва да бъде възстановен и, след като това бъде направено, Светият синод, председателстван от патриарх Максим, би могъл да внесе искове за оспорваните имоти пред вътрешните съдилища, които – както Съдът отбелязва в главното решение – са единствените надлежни органи при решаване на частноправни имуществени спорове.

10. Освен това, жалбоподателите заявяват, че, ако не бъде извършено връщане на храмовете и другите сгради, Съдът следва да присъди обезщетение, съответстващо на пълната им стойност.

11. Жалбоподателите са предоставили списък на църковните сгради, от които лица, принадлежащи към организацията-жалбоподател, са били насилствено отстранени през м. юли 2004 г. и становища на специалисти по недвижими имоти относно стойността на някои от имотите. Жалбоподателите признават, че може да възникнат спорове, свързани с правото на собственост и стойността на имотите и предлагат, в краен случай, Съдът да даде насоки за създаване на специална комисия, която да се занимава с тези въпроси.

12. По отношение на твърденията на правителството, че през 1992 г. и няколко години след това жалбоподателите са окупирали незаконно някои от въпросните сгради, жалбоподателите твърдят, че не са направени такива изводи от вътрешните власти и че във всеки случай този въпрос няма отношение към настоящия въпрос, поставен пред Съда, а именно обезщетение за тежки нарушения на правата на жалбоподателите, извършени от властите през 2002 г., 2004 г. и годините след това.

13. Във връзка с исканията си относно твърдяна загуба на работа и на средства за препитание жалбоподателите са предоставили становище от един от жалбоподателите, бивш счетоводител на организацията-жалбоподател и документи относно доходите и трудовоправното положение на някои от свещениците и църковните служители. Жалбоподателите подчертават, че не са били в състояние да предоставят допълнителна документация, тъй като архивите на организацията-жалбоподател не са били възстановени след полицейската акция на 21 юли 2004 г. Поради това, следва да бъде разпоредено властите да осигурят връщането на конфискуваните документи.

2. Правителството-ответник

14. Правителството оспорва, като твърди, че установяването на нарушение на член 9 е само по себе си адекватно справедливо обезщетение за жалбоподателите.

15. В случай, че Съдът реши да присъди обезщетение, правителството заявява, че то следва да се ограничи до преките и непосредствени вреди от нарушението на Конвенцията, установено по настоящото дело. Тъй като Съдът е установил само нарушение на член 9, а е отхвърлил жалбите на жалбоподателите по член 6 и член 1 от Протокол № 1, жалбоподателите не са имали право да претендират връщане на имотите или обезщетение за тях.

16. Освен това, правителството пояснява, че сградите, за които жалбоподателите са направили искания, принадлежат на Българската православна църква и на българския народ и властите нямат правомощия да разпоредят тяхното връщане. Някои от тях са построени преди векове. Нещо повече, жалбоподателите, които незаконно са окупирали тези сгради през 1992 г. и през годините след това, не са имали право да извличат облаги от собственото си неправомерно поведение.

17. Относно претендирания размер на стойността на храмовете, правителството заявява, че експертните оценки, предоставени от жалбоподателите, са произволни и лъжливи, тъй като голям брой от въпросните сгради са исторически забележителности, които се ползват със специална защита. Такива сгради нямат „пазарна” стойност.

18. Позицията на правителството по отношение на твърдяната загуба на доход е, че тя няма връзка с нарушението на Конвенцията, установено по настоящото дело и във всеки случай засегнатите лица могат за заведат дела за неизплатени заплати или други обезщетения пред вътрешните съдилища. Правителството предоставя също копия от документи, показващи, че засегнатите лица са реализирали друг доход след събитията, от които се жалват, и следователно, не биха могли да твърдят, че в резултат от случилото се през м. юли 2004 г. те са претърпели вреди, които съответстват на техните заплати. И накрая, списъците на засегнатите лица са неточни, неясни и неподкрепени с доказателства.

19. По отношение на неимуществените вреди правителството моли Съда да вземе предвид факта, че митрополит Инокентий е участвал в събитията от началото на деветдесетте години и следователно е допринесъл с поведението си за „последвалите събития”. Правителството се аргументира също, че исканията са прекомерни и неясни, тъй като се отнасят до неконкретизирани лица, които не са жалбоподатели по настоящото дело. По мнение на правителството 3000 евро за митрополит Инокентий и по 1000 евро за всеки от шестимата индивидуални жалбоподатели биха били адекватно справедливо обезщетение.

20. Що се отнася до общите мерки при изпълнение на решението на Съда по същество, правителството изразява мнение, че жалбоподателите следва да поискат връщане в Българската православна църква, председателствана от патриарх Максим като неин каноничен ръководител. Някои от бившите поддръжници на жалбоподателите вече са направили това. По отношение на това, че жалбоподателите са поискали възстановяване на свещенослужители на служба в съответните храмове, това е въпрос, който трябва да се реши от църквата в съответствие с канона. Правителството, което е

неутрално по религиозните въпроси, не може да се намесва във въпроси, които са вътрешни за църквата, въпреки, че е изявило желание да помогне чрез посредничество.

21. Относно искането на жалбоподателите за законодателни промени, правителството заявява, че Народното събрание е независимо в преценката си дали законодателството трябва да бъде изменено. Една от съответните разпоредби, член 118 от Закона за съдебната власт от 1994 г., послужила като основание за прокурорските заповеди по случая на жалбоподателите, е отменена през 2007 г. Що се отнася до Закона за вероизповеданията от 2002 г., то изразява „националната гледна точка“, че разпоредбите му не влизат в противоречие с член 9 на Конвенцията и се основават на хилядолетните традиции на Българската православна църква. По-специално, че не е вярно това, че законът е оставил на държавата да определя кой е каноничният ръководител на църквата.

Б. Преценката на Съда

1. Обхват на делото

22. Въпреки че е направил това в главното решение, Съдът намира за необходимо отново да повтори, че обхватът на настоящото дело се ограничава до жалбите, подадени от организацията-жалбоподател, Светия синод на Българската православна църква, с председател митрополит Инокентий и шестимата индивидуални жалбоподатели (вж. параграф 1 по-горе и параграфи 82 и 83 от главното решение).

2. Искане за възстановяване на предишното положение

23. Решението, в което Съдът намира, че е налице нарушение на Конвенцията, налага на държавата-ответник правното задължение да прекрати нарушението и да обезщети последиците от него по такъв начин, че да възстанови положението, съществувало преди нарушението. Ако вътрешното право допуска да бъде направено само частично обезщетение, член 41 на Конвенцията дава право на Съда да присъди обезщетение на страната, която е потърпевша от действие или бездействие, довело до установяване на нарушение на Конвенцията. Съдът разполага с известно право на преценка при упражняването на това правомощие, както свидетелстват за това прилагателното „справедливо“ и изразът „ако е необходимо“. Сред въпросите, които Съдът взема предвид при преценката на обезщетението са имуществените вреди, тоест действително претърпяната загуба като пряк резултат от твърдяното нарушение и неимуществените вреди, тоест обезщетението за безпокойството, неудобството и

несигурността, причинени от нарушението, както и други неимуществени щети. Освен това, ако една или повече от вредите не могат да бъдат изчислени точно или се окаже трудно да се направи разграничение между имуществени и неимуществени вреди, Съдът може да реши да направи обща оценка (вж. *Comingersoll S.A. v. Portugal* [GC], no. 35382/97, § 29, ECHR 2000-IV).

24. Съдът отбелязва, че в резултат от нарушаването на член 9 по настоящото дело организацията-жалбоподател е била възпрепятствана да продължи да ръководи делата на част от православната християнска общност в България и по този начин е изгубила контрол върху храмове и други сгради (вж. параграфи 102, 107-110, 112, 139, 140, 156 и 159 от главното решение).

25. Жалбоподателите считат, следователно, че за да се поправят последиците от нарушаването на Конвенцията, се изисква връщане на въпросните сгради и изобщо възстановяване на предишното положение.

26. Както Съдът вече е отбелязал, обаче, не е налице лишаване от право на собственост на Българската православна църква като юридическо лице. Нарушаването на Конвенцията, установено по настоящото дело, се отнася до намеса на държавата във вътрешната организация на църквата и нейното ръководство по законодателен път и чрез съдебни и прокурорски решения (вж. параграфи 159 и 173 от главното решение).

27. Заедно с това, както Съдът отбелязва в главното решение, през цялото време организацията-жалбоподател и ръководството, оглавявано от Максим, са били *de facto* две противостоящи структури, всяка от които счита себе си за легитимно олицетворение на Българската православна църква. Нито организацията-жалбоподател, нито поддръжниците на патриарх Максим са се стремили към юридическа личност или отделно съществуване от църквата. Всяка от двете противостоящи групи е разглеждала Българската православна църква като едно неделимо цяло в правно и канонично отношение и се стремела да бъде призната за нейно единствено легитимно ръководство (вж. параграф 170 от главното решение). Организацията-жалбоподател, отстраненото ръководство, не може да твърди, че има самостоятелен имуществен интерес относно сгради или други активи, собственост на подкрепящите я енории или на църквата като цяло.

28. Заслужава да се отбележи в допълнение, че съществувалата ситуация преди намесата на държавата в делата на църквата не е била такава, че да произтича от ясни правила, а е била едно състояние на делата *de facto*, което е еволюирало в противоречиви насоки в периода между 1992 г. и 2002 г. и, най-важното, изцяло е зависела от решения,

които е трябвало да бъдат взети от Българската православна църква (вж. параграфи 14-41 от главното решение).

29. При тези обстоятелства принципът *restitutio in integrum* не може да се разглежда като изискващ от държавата-ответник тя да се ангажира с по-нататъшна намеса във вътрешната организация на църквата, за да възстанови контрола на организацията-жалбоподател върху активите, да върне свещениците на предишните им постове и по какъвто и да е друг начин да възстанови предишното положение. Такива действия биха представлявали вмешателство във вътрешната автономия на Българската православна църква.

30. Според Съда, следователно, справедливото обезщетение в настоящия случай трябва е главно под формата на компенсация, която да бъде изплатена от държавата.

31. Тъй като жалбоподателите искат също връщане на лични документи, Съдът отбелязва, че те не са доказали, че тези документи са били задържани от държавните органи.

3. Вреди

(а) Организацията-жалбоподател

(i) Имуществени вреди

32. Поради изложените причини в параграфи 25-28 по-горе, Съдът счита, че алтернативното ръководство на църквата (организацията-жалбоподател) няма самостоятелен имуществен интерес относно сгради или други активи, собственост на подкрепящите я енории или на църквата като цяло. Действията на държавата, с които е нарушен член 9 от Конвенцията не засягат правата на собственост, а са намеса в свободния избор на църковно ръководство (вж. параграфи 159, 170 и 173 от главното решение).

33. Исковете на организацията-жалбоподател за обезщетение на имуществени вреди трябва, следователно, да бъдат отхвърлени.

(ii) Неимуществени вреди

34. Като отбелязва, че необоснованите и незаконни действия на държавата срещу “алтернативния Синод” довеждат до неговото практическо елиминиране (вж. параграф 156 от главното решение) и предвид факта, че не е възможно да се възстанови положението, съществувало преди нарушаването на Конвенцията, установено по настоящото дело (вж. параграфи 24-29 по-горе), Съдът счита, че на организацията-жалбоподател като ръководство на всички потърпевши трябва да бъде изплатено обезщетение за неимуществени вреди.

35. Това, че организацията-жалбоподател не е юридическа личност не е пречка в това отношение (вж., по-специално, *Supreme Holy Council of the Muslim Community v. Bulgaria*, no. 39023/97, § 116, 16 December 2004; *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, no. 45701/99, § 146, ECHR 2001-XII; и *Biserica Adevărat Ortodoxă din Moldova and Others v. Moldova*, no. 952/03, § 61, 27 февруари 2007 г.).

36. При определяне на размера Съдът е взел предвид присъдените обезщетения по горепосочените решения, които разкриват известни сходства с настоящото дело. Той счита, обаче, че в този случай присъждането на едно значително по-високо обезщетение е оправдано с оглед на характера и мащаба на нарушението на правата на организацията-жалбоподател по член 9. По-специално, намесата на държавата е била в резултат на законодателни разпоредби, приети с цел да бъде принудена религиозната общност да се „обедини” и тези разпоредби са били приложени чрез произволни съдебни решения и масирана незаконна полицейска операция на 21 юли 2004 г., когато главният прокурор изпраща полицията да “разреша” един вътрешнообщностен спор, отнемайки на стотици свещеници и вярващи повече от петдесет църкви и сгради в цялата страна (вж. параграфи 57-60, 107-109 и 140 от главното решение).

37. При определяне на обезщетението Съдът взе предвид и факта, че исканията на организацията-жалбоподател са направени от името на религиозната общност, която тя ръководи (вж. параграф 7 по-горе). Един църковен или религиозен орган може, като такъв, да упражнява от името на своите привърженици правата, гарантирани от член 9 на Конвенцията (вж. *Cha'are Shalom Ve Tsedek v. France* [GC], no. 27417/95, § 72, ECHR 2000-VII).

38. И накрая, Съдът не може да приеме довода на правителството, че жалбоподателите също носят отговорност за спорните събития и, поради това, не би следвало да им се присъжда справедливо обезщетение. Тъй като този довод се основава на възгледа на правителството, че алтернативният Синод не е бил каноничен, Съдът се позовава на заключенията си в главното решение, че в едно демократично общество каноничната легитимност, която трябва да бъде определяна единствено от религиозната общност, не може да оправдае крайните мерки, предприети срещу жалбоподателите с незаконни средства на фона на разделението и вътрешния спор за ръководството в рамките на църквата. Освен това, доколкото правителството се позовава на незаконните решения от 1992 г., които обявяват отстраняването на патриарх Максим, то това са актове на държавата (вж. параграфи 17, 128, 137, 142, 147-149 и 155 от главното решение).

39. Решавайки по справедливост, Съдът присъжда на организацията-жалбоподател 50 000 евро за неимуществени вреди, които да бъдат изплатени на митрополит Инокентий, неин ръководител по това време, в полза на религиозната общност.

(б) Шестимата индивидуални жалбоподатели

(i) Имуществени вреди

40. Шестимата индивидуални жалбоподатели са били служители в Българската православна църква. Те не са били свещеници (вж. параграф 3 от главното решение). Във връзка с техния иск за обезщетение относно загубата на заплата, Съдът отбелязва, че никой от жалбоподателите не се е опитал да потърси правата си съгласно Кодекса на труда по съдебен ред. По отношение на твърдението на жалбоподателите, че от 21 юли 2004 г. не им е било разрешено да продължат да работят и не им се е заплащало, нищо в преписката по делото не показва, че те не са могли да предявят иск по Кодекса на труда.

41. При все че шестимата индивидуални жалбоподатели могат да бъдат разбрани, когато твърдят, че като вярващи не са могли да продължат да изпълняват функциите си и следователно са загубили доход, поради това, че държавата насилствено им е наложила религиозни ръководители, които те не са приемали за легитимни, Съдът счита, че между нарушението на член 9, установено по настоящото дело, и твърдяната загуба на доход има само непряка причинна връзка. Установеното нарушение засяга религиозната свобода на жалбоподателите и правото им на религиозен живот, свободен от неоправдана намеса на държавата. То не засяга тяхната професионална дейност като служители в Българската православна църква.

42. Исковете на индивидуалните жалбоподатели за имуществени вреди трябва, следователно, да бъдат отхвърлени (вж. за подобен подход, *Miroļubovs and Others v. Latvia*, no. 798/05, § 118, 15 септември 2009 г.).

(ii) Неимуществени вреди

43. Съдът отбелязва, че по предишни дела относно принудителна смяна на ръководство на религиозна общност е присъдил суми за неимуществени вреди само на отстранените ръководители или на членове на управителните органи (вж. *Miroļubovs and Others v. Latvia*, цитирано по-горе, §§ 7 и 123; *Hasan and Chaush v. Bulgaria* [GC], no. 30985/96, §§ 9 и 121, ECHR 2000-XI; и, *mutatis mutandis*, *Serif v. Greece*, no. 38178/97, §§ 11 и 61, ECHR 1999-IX).

44. Нещо повече, по делото *Hasan and Chaush*, цитирано по-горе, Съдът е отхвърлил иска за неимуществени вреди, предявен от втория жалбоподател, вярващ и служител в религиозна организация, който не е бил религиозен ръководител, като е взел предвид, че установяването на нарушение на Конвенцията само по себе си съставлява адекватно справедливо обезщетение за него (пак там, § 121).

45. Същото заключение важи и за шестимата индивидуални жалбоподатели. Както Съдът и преди е заявявал във връзка с член 13, интересите на отделни вярващи при искиове, отнасящи се до намеса на държавата в организацията на една религиозна общност, могат да бъдат защитени като бъдат прехвърлени върху техните ръководители и като бъдат подкрепени всички законни искиове, които същите могат да предявят (see *Hasan and Chaush*, cited above, § 98). Подобно на изложеното, според Съда, тъй като ръководството, което е пряко засегнато от нарушението на член 9 по настоящото дело, е предявило иск за обезщетение на неимуществени вреди, претърпени от религиозната общност, която то ръководи, няма причина да бъдат присъждани отделни обезщетения на шестимата индивидуални жалбоподатели.

46. Останалите искиове за справедливо обезщетение, предявени от шестимата индивидуални жалбоподатели трябва, следователно, да бъдат отхвърлени.

4. Други мерки

47. Съдът посочва отново, че във връзка с изпълнението на решенията съгласно член 46 от Конвенцията, решение, в което Съдът намира нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея налага на държавата-ответник правно задължение не само да изплати на засегнатите сумите, присъдени като справедливо обезщетение, но също така да избере под надзора на Комитета на министрите общите и/или, при необходимост, индивидуални мерки, които да приеме във вътрешния си правен ред. Освен това, от Конвенцията следва, в частност от член 1, че с ратифициране на Конвенцията Договарящите страни предприемат мерки, за да гарантират, че вътрешното им законодателство е в съответствие с нея (вж. *Maestri v. Italy* [GC], no. 39748/98, § 47, ECHR 2004-I).

48. Задължението на Договарящите страни по международното право да се съобразяват с изискванията на Конвенцията може да изисква действие, което да бъде предприето от който и да е държавен орган, включително и от законодателната власт (вж., като скорошен пример, *Viaşu v. Romania*, no. 75951/01, 9 December 2008).

49. В основното си решение Съдът прави следните изводи:

“Според Съда, Законът от 2002 г. не отговаря на стандартите на Конвенцията за качество на правото, тъй като неговите разпоредби не отчитат факта, че Българската православна църква е била дълбоко разделена и изложена на произволно тълкуване на въпроса за правното представителство на Църквата ... Нещо повече, въпреки, че признаването *ex lege* на Църквата не може да се счита за несъответстващо на член 9 по принцип, неговото въвеждане в закона по време на дълбоко разделение е равносилно на това да бъдат принудени вярващите да приемат единственото ръководство против волята си. Тези разпоредби на Закона от 2002 г. – които са все още в сила – продължават да пораждаат правна несигурност, което се вижда от приетите противоречиви съдебни решения и развилите се събития след влизането на Закона в сила...

В допълнение, както Съдът е установил по-горе, масовото отнемане на имущество, извършено през м. юли 2004 г., с прокурорски заповеди не може да бъде считано за законно, имайки предвид разпоредбите на българската конституция за свобода на вероизповеданието, липсата на ясна основа за определяне на „действителното“ ръководство на Църквата и фактът, че то е целяло „разрешаване“ на частни спорове, включително и имуществени, които са под юрисдикцията на съда ...”

50. С оглед на тези съображения, за да съдейства на правителството-ответник при изпълнение на задължението му по член 46 от Конвенцията, Съдът изразява становището, че общите мерки при изпълнение на решенията му по това дело следва да включват такова изменение на Закона за вероизповеданията от 2002 г., с което да се гарантира, че разрешаването на конфликтите относно ръководството в религиозните общности е предоставено на съответната религиозна общност и споровете, свързани с гражданските последици от такива конфликти, се решават от съда.

5. Разходи и разноски

51. Жалбоподателите не са поискали да им бъдат заплатени разноски, направени след постановяване на основното решение.

6. Лихви за неизпълнение

52. Съдът счита, че лихвата за неизпълнение следва да бъде пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, увеличена с три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. Приема с шест на един гласа

а) че държавата-ответник трябва да заплати на организацията-жалбоподател в срок от три месеца от датата, на която решението бъде обявено за окончателно, съгласно член 44, § 2 на Конвенцията,

РЕШЕНИЕ (СПРАВЕДЛИВО ОБЕЗЩЕТИЕ) СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА
ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА (МИТРОПОЛИТ ИНОКЕНТИЙ) И ДРУГИ срещу БЪЛГАРИЯ

50 000 (петдесет хиляди евро) за неимуществени вреди, както и евентуалните данъци и такси върху тази сума, като тази сума се изплати по банковата сметка на представителя на организацията-жалбоподател митрополит Инокентий (Г-н Иван Стоянов Петров);
б) че от изтичането на гореупоменатия тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху посочената по-горе сума в размер на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка през срока на неизпълнение, увеличена с три процентни пункта;

2. *Отхвърля* единодушно останалата част от искането на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 16 септември 2010 г., съгласно член 77, § 2 и § 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар

Пеер Лоренцен
Председател

Съгласно член 45 § 2 от Конвенцията и член 74 § 2 от Правилника на Съда, отделното мнение на съдия Калайджиева е приложено към настоящото решение.

П.Л.
К.В.

ОТЧАСТИ ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ КАЛАЙДЖИЕВА

Изцяло се подписвам под достигнатите изводи в главното решение по настоящото дело, които отразяват дългата и тъжна история на намесата на държавата в ръководството на Българската православна църква. Заключениета на Съда по настоящото дело едва ли ще представляват изненада след решенията на Съда по делата *Hasan and Chaush v. Bulgaria* [GC] (no. 30985/96, ECHR 2000 XI) и *Supreme Holy Council of the Muslim Community v. Bulgaria* (no. 39023/97, 16 декември 2004 г.), и Резолюция 1390 (2004) на ПАСЕ относно Закона за вероизповеданията от 2002 г. Според мен, липсата на правна сигурност и събитията, последвали приемането на Закона за вероизповеданията от 2002 г. показват, че продължава да съществува потенциален риск „признатите“, противостоящите или бъдещи кандидати за ръководители на централно ниво да останат еднакво уязвими на наложените предпочитания от всяко бъдещо правителство, което идва на власт.

Като отбелязва, че страните по настоящите две жалби № 412/03 и № 35677/04, разчитат, между другото, на доводи по предмета на други жалби (вж. § 82 от главното решение), Съдът е проучил всички съответни данни и е стигнал до извода, че “има нарушение на член 9 на Конвенцията, тълкувано в светлината на член 11 (вж. § 160). В диспозитива на решението той приема, че има „нарушение на член 9 по отношение на всичките жалбоподатели“, а именно „организацията-жалбоподател” – Светия Синод на Българската православна църква (митрополит Инокентий) по първата от съединените жалби № 412/03 – и шестимата (останали след оттегляне на оплакванията от г-н Балачев) индивидуални жалбоподатели по жалба № 35677/04, които се жалват, между другото, във връзка с насилственото им отстраняване от храма „Света Параскева” в София през 2004 г.

В главното си решение Съдът не е конкретизирал изводите си относно статута на жертви на различните жалбоподатели и/или начина и степента, в която всеки от тях е бил засегнат в някакво отношение от общо описаната намеса или до каква степен те са претърпели нещастие и страдания в резултат на това. Тези обстоятелства са основните елементи, които Съдът е разгледал подробно при определяне на подходящо обезщетение във всеки отделен случай. Съгласна съм с мненията и заключенията на мнозинството при отхвърляне на исканията на жалбоподателите за имуществени вреди, както и за

СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА (МИТРОПОЛИТ
ИНОКЕНТИЙ) И ДРУГИ срещу БЪЛГАРИЯ (СПРАВЕДЛИВО ОБЕЗЩЕТЕНИЕ) РЕШЕНИЕ
– ОТДЕЛНО МНЕНИЕ

възстановяване на голям брой храмове, манастири и други недвижими имоти или на тяхната „пазарна цена“. Също така напълно споделям мнението, че изключителният мащаб и сериозност на крайните мерки на насилствено полицейско отстраняване в настоящия случай изискват определянето на по-висок размер обезщетение за претърпените страдания.

Моите опасения са свързани с елементите, взети предвид при определяне страданията на жалбоподателя и съответното им обезщетение. Както правилно е посочено “ в сходни предишни дела във връзка с насилствена смяна на ръководство на религиозна общност, [Съдът] е присъдил суми по отношение на [в резултат от] неимуществени вреди само на отстранените ръководители или на членовете на управителните органи”(вж. § 43 от настоящото решение с по-нататъшни препратки). Наистина, Съдът определя тези лица като пряко засегнати от нарушение на “член 9, тълкуван в светлината на член 11 на Конвенцията”, а до този момент не е тълкувал член 9 на Конвенцията, за да включи или гарантира индивидуално право на предпочитан духовен ръководител или “*право на свободен избор на църковно ръководство*” (вж. § 32). По мое мнение – дори ако се счита, че правата на отделните вярващи или последователи на даден духовен ръководител по член 9 могат да бъдат засегнати от намеса на властите в тяхното ръководство, нивото на страданията им едва ли може да се сравни с това на съответните ръководители. Съжалявам, че мнозинството не е изразило възгледите си по тези аспекти на положението на шестимата индивидуални жалбоподатели по Жалба № 35677/04, а вместо това е последвало логика, която поставя исканото обезщетение от първия жалбоподател – организацията сред елементите, които определят подходящо обезщетение за различните жалбоподатели.

Следва да се отбележи в интерес на истината, че на практика нито “организацията-жалбоподател”, нито митрополит Инокентий са поискали обезщетение от името на другите индивидуални жалбоподатели в настоящите две или в 40-те висящи пред Съда жалби. “*В частност [жалбоподателите, или по-точно – техният общ процесуален представител], са формулирали следните искания (вж. § 7 от настоящото решение):... (v) 1 000 000 евро неимуществени вреди за страданията, причинени на повече от 720 свещеници, служители и вярващи, принадлежащи към организацията-жалбоподател и за щети, нанесени на самата организация-жалбоподател. Въпросните 720 или повече лица са жалбоподатели по... горепосочените дела Pantusheva and Others и Asenova and Others, които са висящи пред*

Съда”. Освен това, първият жалбоподател никога не е твърдял, че представлява тези лица в съдебната процедура по Конвенцията или по смисъла на националните или каноничните правила. Според мен фактът, че исканията на жалбоподателите са формулирани по такъв общ и неспецифичен начин не може да се тълкува като молба от първия жалбоподател от името на *“всички потърпевши”*, или, че води непременно до заключението *“че исканията на организацията на жалбоподателя са направени от името на религиозната общност, която тя ръководи”* (вж. § 37 с препратка към цитирания по-горе § 7). Такъв извод може лесно, но несправедливо, да остави погрешното впечатление, че представителят на първия жалбоподател е преследвал лични финансови интереси за сметка на страданията на другите лица. Дори ако това наистина е било направено (а то не е), един неспецифично формулиран иск не може нито да задължи Съда, нито да замести неговите доводи при индивидуализиране на страданията и на подходящото обезщетение за жалбоподателите по член 41 от Конвенцията.

Като отбелязва правилно принципа, че *“по предишни дела [Съдът] е присъдил суми за неимуществени вреди само на отстранените ръководители или на членове на управителните органи”* (вж. §§ 43 и 44), мнозинството е счело, че *“на организацията-жалбоподател трябва да бъде изплатено обезщетение за неимуществени вреди, като ръководство на всички потърпевши”* (§ 34) и по-нататък, че *“няма причина поотделно да бъдат присъждани обезщетения на шестимата индивидуални жалбоподатели, тъй като ръководството, което е пряко засегнато от нарушението на член 9 по настоящото дело, е предявило иск за обезщетение на неимуществени вреди, претърпени от религиозната общност, която то ръководи”*.

За разлика от делото *“Hasan and Chaush”*, където органите по Конвенцията обсъждат нашироко статута на жертви на двамата жалбоподатели (Доклад на Комисията, приет на 26 октомври 1999 г.), начина, по който те са засегнати от спорната намеса, тяхната позиция на *“активни членове на религиозната общност”* и лица, които *“активно участват в религиозния живот”* и *“продължават да работят, изправени пред огромни трудности”*, както и причиненото нещастие и претърпените индивидуални неимуществени вреди (вж. §§ 63, 119 и 121 от това решение както и съвместното отчасти особено мнение на съдиите Tulkens, Casadevall, Bonello, Straznicka, Greve и Maruste), мнозинството по настоящото дело не е представило подробни мнения за положението на шестимата жалбоподатели, а е пренасочило своето внимание към първия жалбоподател, разчитайки на някакво сходство със становището на Съда по *locus standi* на

СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА (МИТРОПОЛИТ
ИНОКЕНТИЙ) И ДРУГИ срещу БЪЛГАРИЯ (СПРАВЕДЛИВО ОБЕЗЩЕТЕНИЕ) РЕШЕНИЕ
– ОТДЕЛНО МНЕНИЕ

църковните органи (§ 37). Според мен, това че *“един църковен орган или религиозен орган може, като такъв, да упражнява от името на своите привърженици правата, гарантирани от член 9 на Конвенцията”* – както се посочва в делото *Cha'are Shalom Ve Tsedek v. France* [GC] (no. 27417/95, ECHR 2000 VII) – не означава непременно, че първият жалбоподател – организацията е упражнил или е можел успешно да упражни правата на другите индивидуални жалбоподатели по член 41. По мое мнение въпросът по настоящото дело е бил не дали организацията-жалбоподател може да претендира правата на своите последователи по член 9, а степента, в която заявеното нарушение на тази разпоредба е засегнало всеки от жалбоподателите или е причинило нещастие или страдание, което изисква имуществено обезщетение.

Наблюдаваното колективно определяне на това обезщетение напомня за нов „подход” на „класово действие” и изглежда, че неоправдано „персонифицира” твърдяните индивидуални страдания като присъжда едно общо обезщетение, което да се изплати на „ръководството на всички потърпевши”. Изводът на мнозинството, че „тъй като ръководството, което е пряко засегнато, е предявило иск за обезщетение на религиозната общност, няма причина да бъдат присъждани отделни обезщетения на индивидуалните жалбоподатели” (вж. § 45), очевидно е еднакво приложим към “всички потърпевши” и изглежда, че сумарно взема предвид техните жалби.

Според мен, преднамереното соломоново решение на първоначалния спор между отделните лица и органите на властта на практика го превръща в спор между жалващата се общност и пренасочва разрешаването му към нейния ръководител.

Това впечатление се подкрепя силно от факта, че мнозинството е присъдило тази обща сума „в полза на религиозната общност” (вж. § 39) – възглед, който изправя митрополит Инокентий пред горчивата дилема: дали да приеме доброволното упълномощаване да довърши изпълнението на задължението на Съда за определяне на съответна част от полученото общо обезщетение за „всеки от потърпевшите”, или, ако не направи това при липсата на ясни насоки, дадени от съдебния орган, да използва обезщетението като предизвика една общонационална бъркотия в цялата „религиозна общност” независимо дали се отнася за неговите духовни последователи или противници. Предвид обстоятелствата по настоящото дело може да се спори дали това щедро предложено общо решение дава правосъдие за

СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА (МИТРОПОЛИТ
ИНОКЕНТИЙ) И ДРУГИ срещу БЪЛГАРИЯ (СПРАВЕДЛИВО ОБЕЗЩЕТЕНИЕ) РЕШЕНИЕ
– ОТДЕЛНО МНЕНИЕ

индивидуалните жалбоподатели, или в действителност рискува още
повече да задълбочи разделението между вярващите в друга насока.